

MIKUS KÁROLYNÉ

AZ ÖNTÖDEI MÚZEUM LÉTREJÖTTE

Az Öntödei Múzeumot az ipari emlékek megbecsülése hozta létre egy híres egyedülálló ipari épületben, melyet a külföldről hazánkba települt Ganz Ábrahám alapított 1845-ben. Ennek a gyárnak az 1858-ban átépített kéregöntődjében alakult ki a múzeum Budapesten a II. kerületben, a mai Bem József u. 20. szám alatt.

Ganz Ábrahám ebben az öntödében honosította meg a kéregöntésű vasúti kerekek gyártását, melyeket 1880-ig Közép-Európában csak itt gyártottak.

Az Öntöde az idők folyamán korszerűtlenné vált, már 1910-től kezdve próbálták működését megszüntetni, de termelésére szükség volt. 1964-ig működött a vasöntöde, zajt és füstöt okádva a lakónegyedek között, először mint Ganz Törzsgyár, később mint az Öntödei Vállalat Gyáregysége.

A Főváros vezetése már a XX. század elején sem tudta a vállalatot leállítani, később azonban az állandó nyomásnak engedve a Kohó- és Gépipari Minisztérium 1957-ben a megszüntetendő öntödéek közé sorolta. 1960-ban elkészült a Víziváros rendezési terve. Ezt a gyárat, mint a városképbe nem illeszthető együttest lebontásra ítélte.

A döntésről 1963. július 17-én értesült a Műszaki Emlékeket Nyilvántartó és Gyűjtő Csoport, és a Kohászati Történeti Bizottság az értesülés után megindította a mentéssel kapcsolatos tárgyalásokat. A 120 esztendőes épület múzeummá való átalakítására a terveket a BUVÁTI mérnökei készítették. 1965-ben megkezdődött a régi melléképületek bontása.

Nehéz felsorolni mindazoknak a személyeknek és intézményeknek a nevét, akik e munkából derekasan kivették részüket. Egyet azonban megemlítenék, aki a munkának az összefogója és szervezője volt: Kiszely Gyula technikatörténész. A múzeum létrehozásában elévülhetetlen érdemeket szerzett. Mint a Kohászati Történeti bizottság vezetője, az Országos Műszaki Múzeum megbízása alapján fáradhatatlan munkával szervezte, létesítette és berendezte a múzeumot, ahogy ezt egy 1969-es napilap írta jellemzően: a „munka Múzeumát”.

Sok nehézséggel kellett a szervezőknek megküzdeni a bontási, helyreállítási és műemlékké nyilvánítási munkák során.

Az Építészeti Minisztérium az Országos Műemléki Felügyelőséggel egyetértésben 1966. szeptember 13-án nyilvánította az épületet műszaki műemlékké.

Miután az épület kérdése rendeződött, a szervezők a beruházási és restaurálási terv alapján szorgosan dolgoztak. A munka bonyolításához a Kohó- és Gépipari Minisztérium 2,1 mFt-ot adott. A gyár leállításától az átalakítás befejezéséig 5 esztendő telt el. 1969 májusáig a szervezett munka eredményeként összegyűlt a kiállítás nyitó anyaga és elkészült a forgatókönyv.

A kiállítás elkészítéséhez szükséges anyagiak azonban hiányoztak. Ekkor az Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület Öntödei Szakosztályának vezetősége segített. 1969 júniusában levelet írt az iparághoz tartozó tizenegy vállalat vezetőjéhez és anyagi támogatást kért. A felhívás eredményes volt: 274 ezer Ft gyűlt össze. Ez lehetővé tette a múzeum végleges berendezését. Majd további vállalati munkákkal 1969. júliusáig összesen 984 eFt gyűlt össze, ami akkor nagy összegnek számított.

Bebizonyosodott, hogy ha összefognak az ipari vállalatok, a tudományos egyesületek, intézmények, minden nehézséget le lehet győzni.

Az Öntödei Múzeum hivatalos megnyitása: 1969. szeptember 24-én volt.

A múzeumot dr. Molnár János művelődési miniszterhelyettes nyitotta meg — ünnepélyes szavai „...ez műszaki múltunk kincseháza — Európa első önálló Öntödei Múzeuma.”

Az elkészült forgatókönyv szerint a múzeum kiállítása 5 fő részre tagozódott, melyben a legszembetűnőbbek az eredeti gyári berendezések.

1. Az épület É-i felében két darucsoport és alatta korabeli tárgyakkal az öntőkörök.
2. Megkapó látványt nyújt az emeleti szinten a két kupoló és adagolótér.
3. A D-i két darucsoport körül a fejlődéstörténeti kiállítás látható, amely a magyarországi fémöntészet ezeréves, a vasöntészet 400-éves és az acélöntészet 100-éves történetét mutatja be. A vasöntészeti kiállításból legjobban az Imolán feltárt X-XII. századi eredeti bucakemence vonja magára a figyelmet.
4. Régi öntészeti berendezések, az öntészet-technológia története és a XIX. századi kályhaöntéstörténeti kiállítás.
5. Szabadtéri nagyöntvény kiállítás és a magyarországi kiváló kohászok Panteonja látható.

Értékes még a múzeum kohászattörténeti könyvtára is.

Kiemelkedő a múzeum öntöttvas tábla, kályha és gázlámpa gyűjteménye, melyben 1598-tól napjainkig található értékes tárgy a történeti Magyarország majd minden öntödéjéből. A technológiatörténeti kiállításban i.e. 1450-től napjainkig látható a fejlődés. Országos viszonylatban is jelentős a múzeum birtokában lévő műöntvény gyűjtemény.

A bemutatásra 1300 m² belső terület és 2800 m² szabadtéri terület állt rendelkezésre.

A múzeum 1973-ig a Műszaki Emlékeket Nyitlvántartó Csoport kezelésébe tartozott. Ezután adták át a Lenin Kohászati Műveknek fenntartásra.

A Kohászat Történeti Bizottság megkereste a Lenin Kohászati Művek vezérigazgatóját, hogy vállalja el az Öntödei Múzeum fenntartását, amire ígéretet is tett. Káli Lajos az LKM vezérigazgatósága nevében átvette a múzeumot.

A megnyitás után eltelt 25 évben feladat volt a múzeum továbbfejlesztése, bel- és külföldi megismertetése, a magyarországi öntészet történetének további feltárása és feldolgozása.

1979-ben Péch Antal és Kerpely Antal szobrainak felállításával az alapításkor betervezett Panteon kialakítása megkezdődött és akkor még nem gondoltuk, hogy ma már 11 db szoborral emlékezünk meg kiváló kohász és öntő elődeinkről.

Megállapíthatjuk, hogy nem volt hiábavaló a lelkes munka és befektetés, amellyel a magyar műszaki kultúra egy neves épületét sikerült megmenteni.

A múzeum az elmúlt években az eddigi működése során európai hírnévre tett szert, amit a vendégkönyv is bizonyít, szinte a Föld minden részéről voltak látogatók. 1991-től a Közép-Európai Műszaki Múzeumok Tanácsának is tagja lett.

Jött a nehéz viharos időszak:

A több, mint két évtizedes sikeres működés során a Magyarországi öntészettörténet bázisközpontja válságos helyzetbe került.

Az öntödékkel rendelkező vállalatok közös támogatása megszűnt és a Lenin Kohászati Műveknél is tulajdonosváltás történt (LKM, DIMAG Rt. Diósgyőri Nemesacél Művek), mind megszűntette a támogatást.

A múzeum anyagi helyzete sokáig kilátástalan volt. A Diósgyőri Kohászati Művek 1993-ban már nem tudta biztosítani a múzeum fenntartását. Kénytelen volt 21 év után felajánlani az Országos Műszaki Múzeumnak. Így 1994 óta ismét a beruházást végző Művelődési és Kulturális Minisztérium tulajdonába került és az Országos Magyar Műszaki Múzeum filiáléja lett.

Bízunk abban, hogy továbbra is számíthatunk a magyar öntőipar vezetőinek és dolgozóinak töretlen hagyománytisztelő támogatására, mert alapvetően az ő szakmaszeretetük, felelősségtudatuk és segítőkészségük jelentheti a legnagyobb biztosítékát a múzeum jövőjének és a gyűjtemény gazdagodásának.

Végezetül őszinte tisztelettel és elismeréssel gratulálunk az Öntödei Múzeumnak az eddig elért eredményekhez és köszönetet kell mondani az Országos Műszaki Múzeumnak, hogy fennhatósága alá kerülhet az Öntödei Múzeum, s így szakmailag és anyagiilag biztosítva van sorsa.

A múzeum további munkájához kívánok sok sikert és eredményes munkát.